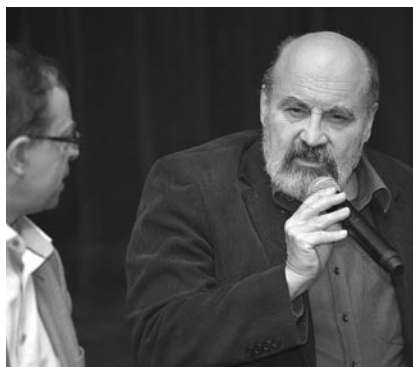

Ohlédnutí za festivalem SVATOVÁCLAVSKÉ SLAVNOSTI 2019

Dvacátý osmý ročník festivalu probíhal od konce srpna do poloviny prosince a přinesl dvacet osm akcí. Přes omezené prostředky se podařilo realizovat třináct premiér a další nové programy. Povedlo se neslevit z repertoárové a muzikologické kvality a rozmanitosti. Věříme, že v příštích letech se bude dotační podpora zlepšovat, protože zejména hodnocení projektu odbornou komisí Ministerstva kultury je výborné. Svatováclavské slavnosti se v bodovém hodnocení dotačních žádostí opakovaně umísťují do pátého místa ze šedesáti festivalů.

Diskuse k filmu Papež František: Muž, který drží slovo (2018). Tomáš Halík (muž, který drží mikrofon)

Zůstala zachována vazba na konkrétní liturgickou příležitost, svátek a výročí, což je základem smysluplné dramaturgie. Rozložení do delšího časového období je důležité proto, aby akce mohly pokrýt i další tradiční církevní svátky a nebyly koncentrovány v jednom týdnu.

Festival začal poprvé již o posledním srpnovém víkendu výletem do Nepomuku

Stříbrná, zlatá... Fiala

Článek o skladatelské soutěži SDH 2019
čtete na str. 9

Ročník 2019 Skladatelské soutěže byl v několika ohledech jiný. Především se v soutěži objevilo několik nových jmen. Na stupních vítězů opět stanuly stálce jako Jan Bernátek, Petr Chaloupský nebo zástupce mladé generace Marek Pavlíček, ale čelo výsledkové listiny výrazným způsobem obměnila nová jména: Jan Jurán,

Jan Meisl, Filip H. Härtel a zejména František Fiala. Posledně jmenovaný dokázal to, co ještě žádný z našich sportovců v historii. V soutěži SDH vybojoval dvě zlaté, stříbrnou a bronzovou, a do Brna přivezl čtyři medaile, ovšem ze dvou disciplin. Na obrázku z předávání cen si čtenář povšimne rozpaků administrátora soutěže, který několikrát po sobě vyhlašuje stejné jméno.

pokračování na straně 9

Ondřej Šmíd (k vlevo stojícímu Františku Fialovi): „Fiala...ale vás už jsem četl.“

Michael Pospíšil se svým velkým chórbuchem na zádech, aby muzikanti dobře viděli noty

Proměnlivé počasí poutníky neodradilo a účast na procesí do Hájků byla jako každý rok hojná

a na poutní místo Nicov u Plánice. Zde v rámci barokního odpoledne proběhl nejprve krátký koncert ke svátku Narození Panny Marie z děl **Adama Michny**, **Alerika Mazaka** a **Heinricha Ignaze Bibera**. Tomuto svátku je chrám od K. I. Dientzenhofera zasvěcen a poutní slavnost připadala na právě začínající týden. Poté následovala přednáška, komentovaná prohlídka kostela a procházka barokní stezkou. V dalším programu se spojila dvě kulatá výročí. Obvyklý hlavní koncert nahradila mše, kterou sloužil plzeňský biskup, Mons. Tomáš Holub. Během zádušní mše sv. obětované za stavitele chrámu **K. I. Dientzenhofera** v předvečer 330. výročí jeho narození zaznělo *Requiem d moll* (ZWV 48) od **J. D. Zelenky** (v roce 340. výročí od narození) v provedení sboru Collegium 419, se sólisty Irenou Troupovou, Pavlou Štěpničkovou, Ondřejem Šmídem a Ivo Michlem, pod vedením Lukáše Vendla.

O následujícím víkendu se konala tradiční

Michael Pospíšil jako poutník se svatojakubskou mušlí na klobouku

pout' do Hájků u Jenče na svátek Narození P. Marie s Michael Pospíšilem. Zpívané barokní procesí od Litovické tvrze v Hostivici, které získalo za roky mnoho příznivců,

proběhlo pod mrakem, ale v suchu. Na následné poutní mši již přišla na řadu parapleta, ale zazněla barokní šestihlasá *Missa super "O gloriosa Domina"* od **Marcina Mielczewského** i stejnojmenná předloha (motet).

Grundmann Quartett z Drážďan připravil koncert ke 200. výročí úmrtí **Jiřího Družeckého**.

Program s názvem *Malý génius mezi velikány* zazněl v koprodukcí v Brně a následně v Praze v kostele Panny Marie pod řetězem.

Do krásného kostela sv. Bartoloměje byl zasazen barokní večer s anthemy a kantátami anglických mistrů, **Henryho Purcella** (360 let) a **G. F. Händela**, v podání Jaromíra Noska a Collegia 419, pod vedením Lukáše Vendla.

V roce 2019 jsme si připomínali 410. výročí narození významného středoevropského skladatele **Alberika Mazaka** (1609–1661). Na **Svátek sv. Ludmily** provedli Pražští katedrální sólisté s varhanním doprovodem Josefa Kšici v bazilice sv. Jiří na Pražském hradě Mazakovu *Missu Brevis* (M222). O týden později byla v kostele Nejsv. Salvátora v pražském Klementinu sloužena vzpomínková mše k výročí autorova narození, při níž zazněl výběr duchovních koncertů z Mazakovy první tištěné sbírky *Cultus Harmonicus* (1649). Od vydání této sbírky ve Vídni uběhlo 370 let. Současně před deseti lety SDH dokončilo a veřejnosti zpřístupnilo kompletní novodobou edici této sbírky.

Na letošním festivalu byly ve spolupráci s Městskou knihovnou v Praze uvedeny tři umělecké filmy s diskusí. Film *Lara* (Německo 2019), vítěz ekumenické ceny na 54. MFF v Karlových Varech, není v české distribuci a jednalo se o jedinou projekci u nás.

Zpěv a varhany doplnily hlasy dobového kvarteta, cinku a dulciánů.

Životopisný dokument *Pavarotti* (Velká Británie, USA, 2019) se zdá být filmem o operě a o zpěvu. To je pravda, Pavarotti dostal dar výjimečného hlasu. Podle mého soudu byl pokorný a zejména chápal, co je hlavní a co druhotné, že na jevišti není nejdůležitější jeho hlas, sláva a ego, ale divák, role, předávané sdělení a emoce. Až potud je to přínosný film o technice, o zpěvu a o divadle vůbec. Kromě toho však na mne ve filmu působily roviny o vztazích a o životě. Vyjádření, jak byl Pavarotti neuvěřitelně dobrotivý a laskavý ke všem lidem. Kontrasty lásky a současné nevěry v katolickém prostředí tradiční Itálie, ale zejména neuvěřitelný příběh velkých darů a vysoké ceny, kterou celý život platil, a která se mohla snadno jevit jako trest. Pavarottiho první dítě onemocnělo nevyléčitelnou nemocí, ale po dlouhé, nákladné experimentální léčbě se jako zázrakem uzdravilo. Když ve zralém věku odešel od rodiny k mladinké asistentce, Itálie svého hrdinu zavrhl. Nově narozené dítě záhy onemocnělo jinou nevyléčitelnou nemocí, ale neuvěřitelný příběh zázračného uzdravení se v životě jednoho člověka ještě zopakoval. Koho má Bůh rád, toho trestá. Nebo vede? Každopádně kdo chce přemýšlet, tomu lze film o velkém příběhu doporučit.

Na poslední film promítaný před Vánoci bylo ve velkém sále Městské knihovny rovněž plno, což v případě celovečerního dokumentu již něco znamená. *Papež František: Muž, který drží slovo* (Fr./Něm./It./

pokračování na straně 4

OBSAH

Ohlédnutí za festivalem svatováclavské slavnosti 2019 1

Stříbrná, zlatá... Fiala, aneb Výsledky skladatelské
soutěže SDH 2019 1, 10

Koncert jako jednotné dílo? Zpráva o jednom
dramaturgickém pokusu..... 14

Notové přílohy

Výběr oceněných skladeb Skladatelské soutěže SDH 2019

– František Fiala – Missa Brevis

– Jan Juráň – Jubilate Dominum

– František Fiala – Salve Regina

Všechny oceněné skladby lze najít na internetu.

Vážení přátelé duchovní hudby,

dovoluji si požádat o vaše laskavé **příspěvky za rok 2019 a předešlé roky**, pokud jste příspěvek neposlali. Dobrovolné dary, členské příspěvky spolku SDH nebo předplatné časopisu posílejte na uvedené číslo účtu.

Předplatné časopisu Psalterium činí 200 Kč. Členské příspěvky SDH (by měly být) 250 Kč ročně. Členové dostávají časopis zdarma, mají nárok na bezplatnou prezentaci svých aktivit, volnou sezónní vstupenku na festival SVS, slevu z kurzovního na Conviviu a slevy na další akce pořádané SDH. Předplatitelé časopisu Varhaník, knihovny, školy, studenti a jinak potřební mají možnost požádat o zasílání reklamních výtisků zdarma (nebo mohou přispívat částkou dle svých možností).

Ondřej Šmíd,
výkonný místopředseda SDH

PŘEDPLATNÉ A ČLENSKÉ PŘÍSPĚVKY

ČÍSLO ÚČTU SDH:

2000558468 / 2010 (FIO Banka).

Platbu laskavě provádějte bankovním převodem. Do zprávy pro příjemce uveďte jméno, pokud znáte své číslo v databázi členů (na stránkách SDH), můžete je uvést. Platbu můžete rychle provést pomocí QR kódu, pokud používáte aplikaci el. bankovníctví ve svém chytrém telefonu.

QR Platba

MINISTERSTVO
KULTURY

Časopis vychází s finanční podporou
Ministerstva kultury ČR

Vážení čtenáři,

v tomto čísle přinášíme výsledky a zhodnocení skladatelské soutěže SDH. Přibyla nová jména, což vneslo svěžest a novou kvalitu. Notovou přílohou tohoto čísla jsou nejlepší soutěžní skladby. Jelikož se soutěžilo ve dvou kategoriích a zejména partitury mší jsou obsáhlé, otiskujeme pouze malý výběr, spíše vzorky oceněných skladeb. Situace je o to složitější, že první příčky obou kategorií obsadily skladby jediného autora. Proto by ani obsáhlá notová příloha nebyla rozmanitá, ale prezentovala by vlastně jedno jméno. Všechny oceněné skladby a provozovací materiál čtenáři najdou na webu. Fialovy skladby jsou barevně vhodné zejména v postě a adventu.

Velká část obsahu je věnována festivalu Svatováclavské slavnosti. Do průřezové informace a fotografií z festivalu je zasazeno několik textů a úvah k zamyšlení a někdy k odlehčení. Vedle zmíněné přehlídky skladatelské soutěže, která je pravidelně součástí festivalu, je to třeba kázání Marca Basileho při vzpomínkové mši k 90. výročí narození Petra Ebena, nebo pohled Tomáše Halíka na film Dva papežové.

Seriózní muzikologická stať na téma koncertní dramaturgie Jana Hajiče vznikla vlastně jako nedorozumění, jaká nás provázají každý den. Nerozumíme si, proč píšeme do programu „třicetiletá válka“, který film nebo papež se nám líbí, ani jestli se naše kolegyně jmenuje Skoumal nebo Zkoumal. Tak skončím zcela nesouvisle svou oblíbenou příhodou: Když odcházel kardinál Miloslav Vlk na odpočinek a loučil se zaměstnanci, říká svému varhaníkovi Josefu Kšicovi: „Promiňte, já jsem až po létech zjistil, že vy vůbec nejste Kštica“.

PSALTERIUM, revue pro duchovní hudbu

Ročník 13, č. 3–4/2019

Vychází 4x ročně, vydává Psalterium s. r. o.,

Kolejná 4, 160 00 Praha 6

IČ 26448203, tel. 608 950 005, psalterium.SDH@gmail.com

<http://psalterium.cz>

Redakční okruh: Jaroslav Eliáš, Tomáš Slavický, Jan Baťa, Martin Bejček, Josef Kšica, Ondřej Šmíd (šéfredaktor)

Jazyková redakce: Šárka Dohnalová

Design: Jana Majcherová, Andrea Šenkyříková

Sazba: Martin Šmíd, **Sazba notové přílohy:** Martin Šmíd

Registrace: MK ČR E 17101 ze dne 30. 10. 2006,

ISSN 1802-2774

psalterium
FOHA

pokračování ze strany 2

Collegium 419 v kostele sv. Bartoloměje provedlo anthemy a kantáty Henryho Purcella (360 let) a G. F. Händela

Jaromír Nosek na koncertě věnovaném anglickým mistrům u sv. Bartoloměje

Hobojista Eduard Wesly hovoří o Družeckého kvartetech v programu

Švýc., 2018, není v distribuci v ČR) prostě táhne. Pozvání do diskuse přijal vedle historika Jaroslava Šebka, předního odborníka na historii domácí i světové katolické církve, také Tomáš Halík, velký příznivce postojů papeže Františka. Film rozhodně doporučuji ke shlédnutí, ale na tomto místě si dovoluji osobní úvahu, která se k projekci filmu váže.

Ve stejném roce vznikl jiný film *Dva papežové* (Velká Británie, Itálie, 2019) od Netflixu (na SVS se nepromítal). Na rozdíl od výše zmiňovaného dokumentu tento film je hraný. Papeže Benedikta XVI. hraje Anthony Hopkins, Františka Jonathan Pryce. Na obou snímcích jsem si ověřil, jak papež František, nebo chcete-li, dvoj-papežství rozděluje. Během roznášení

Grundmann Quartett z Drážďan a koncert ke 200. výročí úmrtí Jiřího Družeckého u Panny Marie pod řetězem

plakátů na projekci filmu *Papež František*, jsem se na položený dotaz: „Mohu v kostele vyvěsit plakát na promítání filmu? Je to o papeži Františkovi.“ setkal s odpovědí duchovního: „A jiného nemáte?“ Odvětil jsem: „Je to Váš nadřízený.“ Na což se mi dostalo odpovědi s laskavým úsměvem a jistě s nadsázkou: „To já proti němu nic nemám, ale na kostel si to nedám.“

Jinému vysokému duchovnímu se nelí-

bil druhý film, protože vnímal, že jsou ve filmu papeži Benediktovi nespravedlivě dávány za vinu skandály okolo pedofilních kněží a vatikánských bank. Že film nadřazuje novému papeži. Z těch důvodů film vůbec neshlédl celý. Já jsem nic z toho ve filmu nevnímal. Jednak film je stylizací a je řazen v kategoriích: životopisný, komedie, drama. Tedy nejedená se o dokument. Bez toho, že bychom mohli ověřit striktní fakta, že by byla důležitá, film poskytuje

Hosté diskuse o filmu *Papež František*: Jaroslav Šebek, Tomáš Halík a Lukáš Jirsa

mnoho témat k zamyšlení. Pro mne je ve filmu papež Benedikt zobrazen zcela pozitivně, jako velký muž schopný změny. Kdo by dokázal odložit své ego, dát za pravdu jinému přístupu, přijmout zcela jiné „konkurenční“ názory a vzdát se funkce ve prospěch věci? Zajímavě o filmu napsal Tomáš Halík:

Tomáš Halík o filmu Dva papežové

(online, dostupné ze Seznam Zprávy):

Dostávám mnoho dotazů, co říkám filmu Dva papežové, především od lidí, kteří vědí, že jak papeže Františka, tak zejména papeže Benedikta znám nejen z knih a obrázků, ale měl jsem možnost se s nimi oběma opakovaně osobně setkat a hovořit. Film vřele doporučuji: je plný laskavého humoru, moudrých postřehů a především skvělých hereckých výkonů, režie a scénické hudby. Jen v některých scénách je tak pohodově líbivý, že se až trochu ocitá v nebezpečí kýče.

Zajímavý je nejen film, ale zejména reakce na něj. Jeden americký biskup, který oba papeže zná jistě ještě mnohem déle a lépe než já, tvrdí, že zatímco osoba a postoje papeže Františka jsou zobrazeny poměrně věrně (dokonce herec je papeži Františkovi nápadně podobný), v první části filmu je papež Benedikt zobrazen spíše jako karikatura.

Avšak neměli bychom snad diváky tak podceňovat: každý trochu inteligentní člověk brzy pochopí, že nejde o dokument, že ve skutečnosti František s Benediktem na vatikánském nádvoří patrně netančí tango a že spolu nevyškají při přenosu fotbalových utkání v televizi. Podobně v kontroverzní hře Naše násilí a vaše násilí Ježíš neznásilňuje muslimku, jak notoricky tvrdí ti, kdo hru neviděli, protože tam žádný historický Ježíš vůbec nevystupuje a smyslem hry je protest proti zneužívání náboženských symbolů ve zmateném a nemocném světě chaosu a násilí.

Smyslem filmu Dva papežové – alespoň jak já jsem ho pochopil – je ukázat ustrašenou strnulost a obranné postoje konzervativního křesťanství jako dětskou nemoc víry, jako temnou noc vzdálenosti od Boha, z níž člověk může procitnout ke zralosti víry, spojené s humorem, láskou, svobodou, odvahou a tolerancí. Autor filmu je jemným přímlyvcem tohoto typu křesťanství, tak potřebného pro dnešní svět.

Chce-li někdo pochopit umělecké dílo, musí nejprve rozeznat žánr a být si vědom nejen „básnické licence“, nýbrž základní skutečnosti, že umění nám nepředkládá historické protokoly, ale symboly, které je třeba v klidu promeditovat, a často také nadsázky i absurdity, které nás mají

Papež František táhne, že i po projekci filmu na následnou diskusi zůstalo ve velkém sále Městské knihovny téměř plno

vyprovokovat k zamyšlení. Ostatně kdosi nedávno tvrdil, že nadsázky jsou typickým žánrem prorocké řeči. Už velký teolog starověku Řígenés tvrdil, že Bůh ponechal v Bibli mnoho protimluvů a zdlavlivých absurdit, aby nás odvrátil od prvoplánového fundamentalistického čtení Písma.

Povrchní emocionální protesty lidí, kteří při zhlédnutí filmu Dva papežové zapojili jen „první signální soustavu“ a okamžitě pobouřené reagují, vypovídají více než o filmu o nich samotných: o míře jejich smyslu pro humor a pro moderní umění a nejspíš také o tom, že jim karikaturní zobrazení konzervativního papeže nastavilo zrcadlo. Upřímně bych jim přál, aby také oni prošli tou osvobozující konverzí, prozřením a nabytím laskavé moudrosti jako filmová postava papeže Benedikta. Z řady svých osobních setkání s kardinálem Ratzingerem a pozdějším papežem Benediktem vím, že on tu laskavou moudrost, jemnost a smysl pro humor (přínejmenším v posledních třiceti letech) má. Nevím, zda při sledování filmu Dva papežové tak nadšeně vyskal jako jeho představitel při výhře německých fotbalistů, ale tipoval bych, že se spíš pobaveně usmíval, než rozhořčeně soplil.

To je mé doporučení: podívejte se na film, bavte se, nesoptěte – a přemýšlejte. (konec citace)

Ke svátku sv. Václava proběhly dva programy při liturgii. Nejprve v katedrále sv. Víta program *Moteta ke sv. Václavu* a o den později byla v kostele Nejsv. Salvátora provedena mše a písně k českým patronům od Adama Michny. Program s názvem *Chraň nás od kacířské roty, od sucha, drahoty* připravil komorní soubor VocArt, na varhany hrála Eva Bublová.

V témže týdnu se konal ještě koncert nazvaný *Deus in adiutorium meum intende*, novodobá premiéra v nastudování souboru Musica cum gaudio v kostele Panny Marie Sněžné. Jak název napovídá, jedná o nešporní žalmy, konkrétně od italského mistra G. B. Bassaniho z jeho tištěné sbírky duchovních koncertů *Salmi concertati* (Op. 21), která byla vydána před 320 lety v Bologni (1699). Na edici těchto žalmů v Psalteriu se můžeme těšit.

Na svátek sv. Františka zavítal do stejnojmenného kostela v Praze na Chodově soubor Dyškanti z Jižních Čech. Program vokální hudby, jak zněla v Praze mezi léty 1500–1600, prezentoval kompoziční vývoj v Čechách od *Kodexu Speciálník* k polyfonní hudbě rudolfínské doby. Název *Hudební alchymisté císaře Rudolfa II.* napovídal, že program připravil náš přední muzikolog, specialista na středověkou a renesanční hudbu a tedy sám alchymista, umělecký vedoucí souboru Martin Horyna, který

Novodobá premiéra nešporních žalmů *Salmi concertati* (1699) od G. B. Bassaniho v nastudování souboru Musica cum gaudio v kostele Panny Marie Sněžné

Dyškanti provedli na svátek sv. Františka ve stejnojmenném kostele na Chodově program pražské renesanční polyfonie

Dyškanti provedli na svátek sv. Františka ve stejnojmenném kostele na Chodově program pražské renesanční polyfonie

vždy dokáže publiku poutavě přiblížit souvislosti programu.

O týden později, 16. října, by slavil kulaté narozeniny **J. D. Zelenka**. Koncertní provedení jeho *Requiem d moll* (ZWV 48) zaznělo u příležitosti 340. výročí autorova narození v kostele sv. Ducha v podání Ireny Troupové, Pavly Štěpničkové, Ondřeje Šmída, Ivo Michla, Collegia 419 a Lukáše Vendla.

Na konci října 2007 zemřel **Petr Eben**. V malebném barokním kostelíku Panny Marie Sedmibolestné u alžbětinek, v ulici Na Slupi v Praze, kam autor v šedesátých letech sám chodíval, byla letos uspořádána vzpomínková mše a koncert k 90. výročí skladatelova narození. K tomuto výročí jsme připravovali edici nikdy nevydaných Ebenových *Liturgických zpěvů* s původními českými texty. O uvedení díla se postarala Schola Gregoriana Pragensis Davida Ebena a varhaník Jan Kalfus. Mši celebroidal P. Marco Basile FSCB, který je duchovním správcem kostela. Petra Ebena nikdy

neviděl, přestože je Ital ze Sicílie, připravil si působivé české kázání, jehož přepis zde otiskujeme.

Kázání P. Marca Basileho na vzpomínkové mši za Petra Ebena

„Není žádné větší vyjádření lidských citů než hudba. Kdo by nebyl zasažen smyčcovým koncertem, jak je možné být necitlivý k barvám klavírní sonáty? Zdá se to být maximum. Avšak když slyšíme lidský hlas... je to ještě víc, a víc už to nejde. Opravdu neexistuje větší služba křesťanské komunitě, než je zpěv.“ (L. Giussani) Ano, zpěv je nejvyšším vyjádřením lidského srdce.

V dnešním světě zpěv už není vyjádřením komunity, ale stává se posedlým opakováním, sentimentalismem, plachostí a rozmarem jednotlivců. Dnes nejslavnější hudební hvězdy zpívají před lidmi, ale ne pro lidi.

Naopak my zpíváme pro lidi; zpěv je nezištná láska. Člověk, který zpívá, nemusí se příliš starat sám o sebe, o své schopnosti vyjádřit se. Obsahem starosti nemůže být vyjádření sama sebe, ale vyjádření společenství. Proto zpěv je nejužitečnější a nejnezištnější službou pro křesťanské společenství. A stejně tak skládání liturgické hudby.

Každý dobrý skladatel musí být dobrým posluchačem; posluchačem lidových písní, posluchačem skladatelů své generace; posluchačem křiku dnešního člověka, který hledá pravdu a štěstí a nezná je; a posluchačem tradice církve a společenství věřících. Posluchačem nového a starého. Myslím, že takový byl i Petr Eben, který se snažil osobitým stylem vyjádřit ne sám sebe, ale lidské pocity a víru křesťanů.

Proto je víra Petra Ebena jako kvas, který

Lukáš Vendl diriguje Zelenkovo requiem

Provedení Requiem d moll (ZWV 48) k připomenutí 340. výročí narození J. D. Zelenky v kostele sv. Ducha

Vzpomínková mše a koncert k 90. výročí narození Petra Ebena v barokním kostele Panny Marie Sedmibolestné u alžbětinek (v Praze Na Slupi)

prokvasil jeho hudbu, jeho rodinu a jeho život. Rád sloužím dnešní zádušní mši pro něj v kostele, kde on často hrál, a těším se na koncert po mši s tou jistotou, že jeho hudba, jako všechno, co je krásné, bude příležitostí myslet na to, co nás přesahuje. Amen.

P. Marco Basile káže při mši k 90. výročí narození Petra Ebena

Koncert francouzského baroka ve starobylém kostele sv. Petra na Poříčí byl u příležitosti 330. výročí narození věnován **Josephu Bodinovi de Boismortierovi**. V povědomí je zejména jeho instrumentální tvorba, méně však jeho sólová moteta. Koncert byl českou premiérou jeho málo známých duchovních vokálních koncertů. Program byl proložen autorovými flétnovými koncerty a vokálními duety od staršího, rovněž málo známého francouzského mistra Guillaumea-Gabriela Niverse. Tištěnou sbírku duchovních koncertů rovněž připravujeme k vydání. Ke koncertu si

David Eben, Schola Gregoriana Pragensis a varhaník Jan Kalfus na uvedení edice Liturgických zpěvů Petra Ebena u alžbětinek

dovolím perličku o tom, jak málo se známe, i když se často potkáváme:

Na violu da gamba hrála francouzská gambistka, křestním jménem Mélusine. Provdala se do Čech, v barokních kruzích se jí obecně přezdívá Meluzína a ona samozřejmě ví, co to znamená. Jakub Kydlíček, který domlouval instrumentální obsazení, napsal do programu koncertu jméno Mélusine Skoumal. Všem to bylo divné, ale „co je psáno, to je dáno“, asi to tak je. Po koncertě se Jakub ptá: „Meluzíno, ty seš Skoumal se S nebo se Z?“ Na to Meluzína: „Já jsem se S, akorát že jsem Srovnal.“

Ke 450. výročí narození **Jacoba Hassle-**

ra připravil Robert Hugo a Capella Regia Praha vokálně-varhanní koncert do kostela sv. Kateřiny s názvem *Hudba u císařského dvora*.

Další novodobou premiérou v listopadu byly u sv. Klimenta *Lamentationes Jeremiae prophetæ* od **Emilia de' Cavalieriho**. Lamentace a responsoria Svatého týdne z pera jednoho z otců monodie a hudebního baroka nastudoval soubor Musica cum gaudio. Continuuová sekce se z violy da gamba a cembala rozrostla o varhanní pozitiv a regál s Jiřinkou Dvořákovou Marešovou.

Poprvé bylo do festivalového programu

V české premiéře Boismotierových duchovních koncertů přednesla sopranistka Šárka Dohnalová virtuózní kantátu *O Rex glorie* a andělský líbeznou *Panis angelicus* s flétnami.

zařazeno divadelní představení. Hru *Klik – život na dálkové ovládání* připravili studenti herecké školy v režii Petry Arnautovy, která do anotace programu napsala: „Nemáte čas na rodinnou večeři či nemoc? A co když můžete vše, co se nehodí, přeskochit jediným kliknutím? Představení o tom, jak se může náš život zvrtnout, když se ho pokusíme naprogramovat dálkovým ovladačem.“ Existuje mnoho příměrů o kříži v životě. P. Petr Vacík říká: „Pokud hledám cestu, která je v životě ta správná,

Sólové kantáty a flétnové koncerty Josepha Bodin de Boismortiera (330. výročí narození) doplnily duety Guillaumea-Gabriela Niverse. Francouzská gambistka Mélusine Srovnal „odkládá“ odehrané stránky kolem sebe

Zpěváci Capella Regia po koncertě věnovaném 450. výročí narození Jacoba Hasslera v kostele sv. Kateřiny

tak když je úplně rovná a snadná, tak to většinou vůbec není ona.“

Jeden hudební program byl opět věnován mladým začínajícím umělcům. Tématem se stala česká barokní hudba na zámku Manětín a **Josef Antonín Plánický** (1691–1732). Studenti – pěvci a Barokní orchestr pražské konzervatoře pod vedením Jakuba Kydlíčka provedli v kostele svatého Martina ve zdi vokálně-instrumentální duchovní kantáty z tištěné sbírky *Opella Ecclesiastica seu Ariae duodecim nova idea excornatae* (1723).

Na rekonstruovaných varhanách v malebném barokním kostele sv. Kateřiny byl uspořádán ještě jeden koncert věnovaný mladému matematikovi, cembalisto- vi a varhaníkovi Janu Hajičovi zejména jako poděkování za jeho mimořádný přínos na poli duchovní hudby, výjimečně u příležitosti dožitých třicátých narozenin. Pořadatelé předpokládali přítomnost

rodičů, prarodičů, strýců a tet, gratulantů, proto název koncertu celkem logicky doplnili podtitulem: „koncert věnovaný obětem třicetileté války“, neboť na třicet let utváření mladého génia jistě padla nejedna oběť. Pořadatelé se domnívali, že alespoň interpretům bude jasné, že se jedná o narážku, skrytý žert. Jak se ovšem pobavili, když oslavenec před koncertem předstoupil před publikum s muzikologickou přednáškou o Třicetileté válce a jí věnované dramaturgii. Muzikologický článek Jana Hajiče *Koncert jako jednotné dílo?* o dramaturgii koncertu čtenáři najdou rovněž v tomto čísle.

Na koncertě kromě Jana Hajiče u varhan hráli Jakub Michl (viola da gamba) a Miroslav Kůzl (cink). V programu sestaveném z duchovních árií raně barokních mistrů C. Monteverdiho, H. Schütze a G. Frescobaldiho s názvem *Vox super aquas* se

Pravoslavné ikony

Novodobá premiéra lamentací a responsorií od Emilia de' Cavalieriho u sv. Klimenta

Studentské představení Klik o životě na dálkové ovládání

Jiřinka Dvořáková Marešová doprovázející soubor Musica cum gaudio na varhanní pozitiv a regál

Piccolo orchestra na koncertě k 60. výročí úmrtí Bohuslava Martinů.

Studenti pražské konzervatoře pod vedením Jakuba Kydlíčka provedli duchovní árie J. A. Plánického

Rorátní mše za svítání na Střeše Lucerny s betlémem a živými ovečkami. Celebrant: „Modleme se“, ovce: „Néééé“. Vpředu sněhulák a kavárník Ondřej Kobza

nad vodami vznášel hlas Veroniky Vojířové, paradoxně v letech největšího sucha v Evropě.

Koncert nové tvorby – **přehlídka skladatelské soutěže SDH** se konala na konci listopadu tradičně v kostele Panny Marie pod řetězem. Nastudování soutěžních skladeb se ujali zpěváci z pražské katedrály. Zhodnocení letošní soutěže i nejlepších skladeb najde čtenář v tomto čísle a další skladby na webu Psalterium.cz.

Pod názvem *Koncert na 1. adventní neděli* proběhlo již druhým rokem v kostele sv.

Petra na Poříčí pásmo písní **Adama Michny** a **Václava Holana Rovenského** o sv. svatých a o adventu prokládaných úvahami P. Lukáše Lipenského O. Cr.

Vestejném kostele byl 18. prosince uspořádán také koncert duchovní hudby **Bohuslava Martinů** k 60. výročí úmrtí, v den autorova narození, v provedení Piccolo coro & Piccola orchestra, pod vedením Marka Valáška. Na třetí neděli adventní jsou tradičně do programu festivalu zařazovány *Nedělní roráty* podle Rorátníku českého (1586c) v kostele Nejsv. Salvátora se souborem

VocArt, Ondřejem Šmídem a Robertem Hugem.

Na závěr festivalu 20. prosince za svítání, těsně před štedrým dnem, byla zařazena ještě mimořádná akce, rorátní mše sv. **na Střeše Lucerny**. Před prací si v předvánočním shonu přivstalo a za tmy přišlo přes osmdesát lidí. Za společného zpěvu *Nedělních rorátů* bylo s prosbou vzpomenu na prezidenta Václava Havla při výročí jeho úmrtí. Na Střeše stál samozřejmě velký sněhulák z dovozového sněhu a velký betlém s živými ovečkami, které na výzvy kněze: „Modleme se,“ odpovídaly svorně: „Néééé!“¹ Po mši následovala uvnitř ještě společná snídaně s adventními písněmi a krátkou rozpravou Aleše Rolečka nad obrazem M. Grünewalda.

Festival tak byl zakončen v klidné atmosféře blížících se Vánoc při východu slunce nad probouzejícím se centrem Prahy.

Ondřej Šmíd

¹ Ovice kamerunská vypadá jako koza a podobně mečí. Na absolutní sluch (intonaci „Bé“ 466 Hz) nelze spoléhat.

Výsledky skladatelské soutěže SDH 2019

pokračování ze strany 1

aneb Stříbrná, zlatá... Fiala

Letošní ročník skladatelské soutěže byl vyhlášen ve dvou kategoriích skladeb jako v minulém roce. K první kategorii „Moteto“ z předešlých let přibyla kategorie „Mše, ordinárium“.

Podmínky první kategorie „Moteto“ zůstaly stejné jako v několika předešlých letech. Zadání znělo vytvořit krátkou vokální skladbu pro liturgické použití – moteto pro smíšený sbor nebo sólový hlas, s doprovodem varhan (realizovaný nebo generálbas) nebo i bez doprovodu (a cappella) na biblický nebo liturgický text, v jazyce českém nebo latinském, v délce max. 5 minut.

Podobně byla definována také druhá kategorie: mše, ordinárium, s tím, že délka neměla přesáhnout cca 30 min. a účast lidu nebyla podmínkou.

Jako podstatné kritérium hodnocení byl zdůrazňován duchovní styl a praktická

Vyhlášení soutěže. Zleva: Jan Juráň, Petr Chaloupský, Filip H. Härtel, Jan Hora (porotce), František Fiala, Jaroslav Eliáš (předseda SDH)

použitelnost díla v běžném liturgickém provozu. Kompozice mohly vhodně využít jeden nebo několik běžných nástrojů (housle, flétna...), které mohou být při liturgii snadno k dispozici (z farnosti, místní ZUŠ atd.). Podmínky zejména druhé kategorie byly volnější. Mše mohla být figurální (pro výjimečné, slavnostní provedení); „ordinárium“ s účastí lidu mělo být vhodné k pravidelnému používání, aby si je lid mohl osvojit.

Nejlepší skladba nemusela být nutně objevená, ale měla být rozhodně „použitelná“. Pokud měla vyhovět zadanému požadavku: „skladba k praktickému liturgickému použití“, pak hodnocení: „spotřební hudba“ nemusí být negativní. Z vlastní zkušenosti docházím k názoru, že dobrá skladba může být ta, kterou stojí za to hrát a poslouchat vícekrát než jednou.

Vycházím z úvahy, že lidstvo hraje a navštěvuje především skladby několika nejznámějších autorů. Stejně jako v případě zboží se nosí značky: Mozart, Vivaldi, Dvořák... Pokud je autor slavný „značka“, hraje se od něj všechno a hlavně pořád dokola. Od ostatních autorů se nehraje téměř nic a nikdo na jejich hudbu nechodí. Cílem soutěže je proto nacházet, publikovat a zpřístupňovat nové skladby. A pokud se podaří, že některou skladbu někdo objeví a zahraje vícekrát, bylo to dobré a mělo to smysl.

Do soutěže bylo letos přihlášeno dvacet jedna motet a osm mší, které všechny splnily podmínky zadání. Přejeme si, aby zájem o soutěž nadále rostl.

Hodnotiteli byli skladatelé, dirigenti a hudebníci. Porotci hodnotili nezávisle (samostatně) a bez znalosti jmen autorů soutěžních skladeb, přestože mnohé autory jejich styl předem prozrazoval. Členy hodnotící komise byli abecedně: Jiří Hájek (skladatel), Jan Hora (varhaník a hudební pedagog, profesor Akademie múzických umění v Praze a Pražské konzervatoře), Jiří Churáček (skladatel, vyučoval skladbu na Pražské konzervatoři a stále vyučuje teoretické předměty na konzervatořích v Praze a Českých Budějovicích), Martin Šmíd (skladatel a varhaník u Panny Marie Sněžné v Praze) a Marek Valášek (sbormistr, pedagog na Pražské konzervatoři a PedF UK).

Způsob hodnocení byl stejný jako v loňském roce. Každý porotce rozdělil body pouze pěti nejlepším skladbám. Nejlepší skladbě přiřadil pět bodů, druhé nejlepší dal čtyři body, třetí tři body, čtvrtá skladba získala dva body a pátá skladba jeden bod. Ostatní skladby (od šesté do konce) body nezískaly. Každý porotce tedy přidělil celkem 15 bodů v každé kategorii. Tento způsob vylučuje rozdílnou váhu hodnocení od jednotlivých porotců.

Doplňkovým (implicitním) kritériem,

kterým je možné kontrolovat rozptyl hodnocení, je samotný počet známek, které skladba získala. Podle tohoto klíče se hodnocení nejlepších skladeb rovněž potvrzuje. V případě osmi hodnocených mší došli porotci ke vzácné shodě. Na dvou nejlepších skladbách v této kategorii se shodlo všech šest porotců (každý jí přidělil nějakou známku). Na třetí se shodlo pět a na dalších dvou se shodli čtyři hodnotitelé. Další skladby v pořadí vybrali pouze dva nebo jeden, neboli se porotci opět shodli, ale na odmítnutí.

V kategorii Moteto se hodnotilo 21 skladeb. Shoda poroty v této kategorii nebyla tak jednoznačná s ohledem na větší počet skladeb. Nicméně pro první tři skladby hlasovali čtyři porotci ze šesti, pro čtvrtou tři a pro pátou dva porotci. Další skladby v pořadí již ohodnotil nejvýše jeden porotce.

všechny oceněné skladby jsou dostupné online a stojí za provedení.

Ročník 2019 byl v několika ohledech jiný. Především se v soutěži objevilo několik nových jmen. Oživení v podobě nového stylu a nápadů zavál do soutěže svěží vítr, který patrně ovanul také porotu, neboť mnozí autoři, kteří své skladby přihlásili poprvé, uspěli. Jestli byly skladby nových autorů nápaditější, nebo prostě porotce zaujaly změnou, něčím novým, nevím. Jisté je, že stupně vítězů se po létech zcela obměnily. Pochopitelně zůstali známí autoři Jan Bernátek, Petr Chaloupský nebo zástupce mladé generace Marek Pavlíček, ale čelo výsledkové listiny výrazným způsobem obsadila nová jména: Jan Juráň, Jan Meisl, Filip H. Härtel a zejména František Fiala.

Posledně jmenovaný by v případě nomina-

Vítězové skladatelské soutěže SDH 2019

Kategorie B: Mše, ordinárium, přihlášeno 8 skladeb

1. František Fiala	Missa Brevis	26 b.	6 ze 6	
2. František Fiala	Missa de Angelis	19 b.	6 ze 6	(provedeno)
3. Jan Meisl	Nová Česká vánoční mše	15 b.	5 ze 6	
4. Filip H. Härtel	Staronová mše	11 b.	4 ze 6	
5. Petr Chaloupský	Missa Minima	10 b.	4 ze 6	(provedeno)

Kategorie A: Moteto, přihlášeno 21 motet

1. František Fiala	Salve Regina	17 b.	4 ze 6	
2. Jan Juráň	Jubiláte Dominum	14 b.	4 ze 6	(provedeno)
3. František Fiala	Pater Noster	13 b.	4 ze 6	
4. Jan Bernátek	Te Deum	12 b.	3 ze 6	(provedeno)
5. Marek Pavlíček	Vidi Auquam	7 b.	2 ze 6	

Výsledek soutěže byl poměrně průkazný, protože mezi oceněnými a zbylými skladbami existoval jasný zlom v hodnocení a zřetelný bodový odstup. Naopak o přesném pořadí nemá smysl mluvit, protože odstupy v rámci oceněných skladeb nejsou velké (viz přehled výše). V kategorii Moteto, kde jsou rozdíly jen jeden bod a velký rozptyl hodnocení, nelze rozlišit mezi druhým až čtvrtým místem. Podobně v kategorii Mše nejde odpovědně odlišit čtvrté a páté místo. Naopak vzácnou shodu celé poroty lze spatřit u mší Františka Fialy na prvních dvou místech. Pro obě mše hlasovali všichni porotci (viz přehled, 6 ze 6ti). První mše získala samé vysoké známky a s téměř plným počtem bodů je jasně nejlepší. Na druhém a třetím místě situace tak zřejmá není. Druhá mše získala sice všech šest hodnocení, ale s převládající známkou 3 (body). Naopak mše Jana Meisla na třetím místě, získala méně bodů, ale od tří porotců druhou nejvyšší známku 4 (body). Viditelný odstup čtyř bodů mezi druhým a třetím místem kazí vysoký rozptyl hodnocení. Určené pořadí je nutné chápat spíše orientačně a symbolicky. Každopádně

ce jistě zvítězil i v anketě sportovec roku. František Fiala dokázal to, co ještě žádný z našich reprezentantů. V soutěži SDH vybojoval dvě zlaté, stříbrnou a bronzovou;

Jaroslav Eliáš: „Ceny došly. Nemohu za to, že všechny vyhrál Fiala.“

přivezl čtyři medaile ze dvou disciplín. Na obrázcích z předávání cen si všimneme rozpaků administrátora soutěže, když několikrát po sobě vyhláší stejné jméno. Přestože u někoho mohou vyvstat pochyby o regulérnosti soutěže, závěr z tohoto ročníku zní: většinu cen si odvezl František Fiala do Brna.

Na přehlídce soutěže SDH, při vyhlášení výsledků, byl s ohledem na možnosti a obsazení proveden pouze reprezentativní výběr z nejlepších skladeb. Nastudování se ujali Pražští katedrální sólisté pod vedením Josefa Kšici, který doprovázel na varhany. Provedení v kostele Panny Marie pod řetězem řídil Ondřej Šmíd, part houslí hrál Matěj Vlk z FOK.

Všechny skladby do pátého místa čtenářů najdou na stránkách Psalterium.cz. V příloze tohoto čísla otiskujeme první dvě moteta, přestože skladby na druhém až čtvrtém místě se bodově téměř neliší. Z kategorie B otiskujeme *Missu Brevis* Františka Fialy, která zvítězila s velkým odstupem. K provádění doporučuji pozornosti čtenářů *Missu de Angelis* téhož autora, která skončila na druhém místě a byla provedena na přehlídce. Tato mše, pouze pro ženské hlasy, může být vhodným repertoárem mnoha sborů. *Missu de Angelis* najde čtenář spolu s ostatními skladbami na internetu.

Profily autorů oceněných skladeb

František Fiala (*1966)

Hudební skladatel, varhaník a sbormistr, po absolvování konzervatoře a tříletém stipendijním pobytu na arcidiecézní konzervatoři ve Vídni, završil svá studia na Hudební akademii múzických umění v Praze v oboru skladba ve třídě prof. Václava Riedlbaucha. Působil jako vokalista souboru Schola Gregoriana Pragensis (um. vedoucí David Eben) a stal se zakladatelem a uměleckým vedoucím vokálního souboru Canticum Novum.

V letech 1999–2000 získal na doporučení prof. Petra Ebena tvůrčí stipendium pro skladatele v německém Bamberku. Vedle své bohaté skladatelské činnosti působil František Fiala jako ředitel Konzervatoře Evangelické akademie v Olomouci (2002–2012). Po návratu do Prahy působil jako pedagog Pražské konzervatoře, Konzervatoře Jaroslava Ježka a jako sbormistr smíšeného pěveckého sboru Konzervatoře Jana Deyla v Praze. Vyučuje rovněž na pražské Hudební akademii múzických umění jako vedoucí předmětu sborový a ansámblový zpěv (Akademičtí komorní pěvci). S oběma sborovými tělesy rozvíjí bohatou koncertní činnost a – současně se svými pražskými aktivitami – zastává funkci ředitele ZUŠ Antonína Doležala a varhaníka v kostele sv. Tomáše v Brně.

Jan Juráš (*1967)

Po absolvování klavíru v ZUŠ v Olomouci studoval soukromě hru na varhany u P. Josefa Olejníka a později v ZUŠ u Melanie Pustějovské. Je členem pěveckého sboru OLIO v Olomouci, varhaníkem a členem chrámového sboru ve Velké Bystřici. Doprovází vokalisty v různých hudebních žánrech. Působil v rodinném souboru a cappella a pro tento žánr aranžoval písně. Příležitostně tvoří jednoduché kompozice pro liturgické použití.

Skladba *Jubilare Dominum* (viz příloha) vznikla uprostřed severské přírody pro sbor Olío. K veršům žalmu 100, které jsou během liturgického roku vícekrát zařazeny jako vstupní antifona nebo verš před evangeliem, je připojen jeden verš žalmu 118, doplňující sdělení skladby.

Jan Meisl (*1974)

Hudební skladatel, libretista a básník, pochází z Kyjova. Studoval na Ruské hudební akademii v Moskvě, Akademii múzických umění v Praze a Vysoké škole múzických umění v Bratislavě. Je uměleckým vedoucím Jihočeského univerzitního orchestru Bigband Symphonic,

Komorního orchestru ZUŠ Zavadilka a Dechové harmonie Konzervatoře v Českých Budějovicích. Je autorem asi 220 děl všech žánrů: sólových, komorních, vokálních a orchestrálních kompozic, opery, oratoria, muzikálu, baletu, pantomimy, hudby pro děti, multimediální instalace, filmové a jevištní hudby. Ve svém díle se snaží o využití co nejširší palety výrazových prostředků, o hledání nových forem uměleckého sdělení a o žánrové prolnutí a překlenutí zažitých tradic s cílem oslovit posluchače novým pojetím krásy hudebně dramatických celků obohacených navíc o další mediální rozměry.

Filip H. Härtel (*1989)

Vystudoval filosofii a učitelství na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a ekumenickou teologii na Evangelické teologické fakultě UK, kde následně získal doktorát v oblasti filosofie náboženství. Učí na Gymnáziu Jana Nerudy a na Institutu ekumenických studií ETF UK. Hudbě se věnuje amatérsky od dětství, kromě hry na klavír a jiných „vedlejších aktivit“ absolvoval tříletý Seminář církevní hudby Evangelické akademie v Olomouci. Šestnáct let působí jako zpěvák u smíšeného ekumenického pěveckého sboru *Naši pěvci*, od roku 2017 též jako sbormistr. Taktéž slouží jako jeden z varhaníků v dejvickém sboru Českobratrské církve evangelické.

Staronová mše je komponována na latinský text pro osmihlasý pěvecký sbor a capella. Název odkazuje ke snaze obléknout postupy staré hudby do současnější estetiky, především po harmonické stránce. Tak jsou přísná polyfonie *Kyrie* či na „středověkých“ kvartách a kvintách založené *Gloria* propojeny s barvou nonových a undecimových souzvuků, jednoduchá melodika *Credo* s clustery a pravoslavně laděné *Sanctus* s vícevrstevnými, odlišně rytmičovanými ostinaty. Mši uzavírá krátké, jednoduché *Agnus*. Ve všech částech se tak prolíná jasná melodika s bohatými harmonickými strukturami – a právě toto napětí drží skladbu v prostoru mezi „starým“ a „novým“.

Petr Chaloupský (*1964)

Vedle technického vzdělání na ČVUT Praha studoval soukromě klavír u Milady Pokorné, varhany u Josefa Popelky a skladbu u Jana Hanuše. Od roku 1999 působí jako varhaník a ředitel kůru u sv. Jiljí v Praze v dominikánském klášteře. Zde hraje na třimanuálové barokně-romantické varhany. V roce 2000 založil soubor Schola Dominicana, s kterým doprovází vícehlasým zpěvem liturgii v chrámu sv. Jiljí (chorál, renesance a díla vlastní tvorby). Je autorem velkého počtu duchovních skladeb (motea, propria, žalmy, litanie, antifony, ordinária atd.), které využívají hudebníci od nás i z celého světa. Velkou část liturgických skladeb je možno zdarma stáhnout online na: <http://chaloupsky.op.cz>.

Doprovází různé sbory při figurálních mších, je varhaníkem na radnici v Praze 4 a příležitostně koncertuje sám i s dalšími interprety. Patří mezi přední varhanní improvizátory. Natočil řadu CD, komponoval hudbu k filmovým dokumentům. V jeho tvorbě převažují liturgická vokální a varhanní díla. Jeho díla byla několikrát oceněna v soutěžích duchovní hudby v České republice.

Missa Minima nese název podle minimalistického stylu užitého v Sanctus, kde je nad opakující se varhanní rytmickou figurou vyklenuta melodie vokální a houslová. Latinská mše je bez Gloria a Credo a je psána pro použití v době adventní a postní. Komponována je pro obsazení: smíšený sbor, varhany a sólové housle. Jedná se o pokus vytvořit mystickou náladu na minimální ploše, dostupnou pro běžná liturgická provedení.

Jan Bernátek (*1950)

Vystudoval obor klavír na Konzervatoři v Ostravě, dále pak JAMU v Brně a hudební kompozici v Praze u I. Hurníka. Ve své profesi korepetitora a učitele klavíru působil u Pražského mužského sboru FOK, na Pražské konzervatoři, v Hudební škole hl. města Prahy a na Gymnasii J. Nerudy.

Ve své tvorbě se věnuje hlavně duchovním tématům s lidovými písněmi. Je členem SDH a SČS, na jejichž koncertech jsou pravidelně uváděny premiéry jeho skladeb. Získal asi 30 cen v celostátních i mezinárodních soutěžích. Např. dvakrát cenu

Čs. rozhlasu Vltava za oratorní díla Svatý Vojtěch a Nový Jeruzalém. Mnohé skladby natočil Čs. rozhlas.

V současné době žije v Olomouci, kde působí mimo jiné jako varhaník v dominikánském chrámu Neposkvrněného početí Panny Marie. V roce 2017 obdržel *Cenu České biskupské konference za skladatelský přínos v oblasti soudobé duchovní tvorby*.

Marek Pavlíček (*1991)

Jako většina současných nadějných umělců pochází z Liberce. Studoval zpěv na Pražské konzervatoři, kde se současně věnoval skladbě. V současnosti studuje na Hochschule der Künste v Bernu a žije ve Švýcarsku. Během studií působil jako zpěvák doma i v zahraničí, ztvárnil několik rolí v divadle v Plzni, v Liberci a působil rovněž ve Státní opeře Praha.

Ondřej Šmíd,
administrátor soutěže

Josef Křica

Pražský katedrální sbor při přehlídce skladatelské soutěže

Koncert jako jednotné dílo?

Zpráva o jednom dramaturgickém pokusu

Vox super aquas – koncert věnovaný obětím třicetileté války

Svatováclavské slavnosti, 21. 11. 2019, kostel sv. Kateřiny v Praze

Účinkující: Vox Clamans
(Veronika Vojířová – soprán,
Miroslav Kůzl – cink,
Jakub Michl – viola da gamba,
Jan Hajič – varhany)

Nově se ustavivší ansámbl zaměřený na starou duchovní hudbu nemají přehršel cest na festivalová pódia, respektive kůry, a tak bylo pozvání Svatováclavských slavností pro nás čest. Pro mne samotného, studenta Akademie staré hudby a Královské konzervatoře v Haagu, bylo zároveň ctí vystupovat opět po boku Veroniky Vojířové, která ve své bohaté pěvecké praxi

například zdatně sekundovala na letošních zelenkovských slavnostech Haně Blažkové v sopránové sekci Capelly Mariana, Miroslava Kůzla, který pravidelně koncertuje s drážďanským souborem staré hudby Intrumenta Musica, a Jakuba Michla, českého matadora hry na violu da gamba.

Protože zkušenost koncertu samotnou jde z principu věci těžko zachytit textem, a z pozice interpreta se navíc jedná o jiný druh zkušenosti, chtěl bych v tomto článku pojednat o jiné, snad přece sdělitelnější stránce koncertu, a to o přípravě dramaturgie. Ze strany pořadatele jsme totiž obdrželi zajímavé zadání: Koncert měl být věnován obětím třicetileté války. Nebudu se v této stati zabývat až tolik výběrem skladeb (ačkoliv je samozřejmě důležitý), neboť myslím, že zajímavější je to, co se

děje dál. Mojí ambicí při sestavování dramaturgie našeho ansámblu je nezůstat u výběru a následného řazení „jak to bude nejzajímavější“. Nechci se totiž spokojit s vnímáním koncertu jako netematizovaných šablon pro postupnou prezentaci jednotlivých hudebních děl, nýbrž usiluji o to, aby koncerty našeho ansámblu byly jednotné dílo, jako mozaika či koláž, kde z jednotlivých samostatných částí vzniká větší obraz; možná je případnější vzhledem k inherentní časovosti hudby vnímat jej spíše jako film složený z jednotlivých scén. Publikum Svatováclavských slavností lze snad považovat za publikum se zájmem o duchovní život, a tedy je možné tento příběh vnímat jako příběh víry, proměňujícího se vztahu k Bohu. Zároveň je samozřejmě nutné zohlednit prováděcí aspekty: jednak celkovou obtížnost programu (jak hlas zpěvačky, tak nátisk cinku nejsou neomezené zdroje), jednak je obzvlášť při výběru skladeb třeba mít na paměti čas dostupný na zkoušení. Tyto faktory, a obecné ohledy na práci s pozorností publika, dohromady představují sadu minimálních a maximálních nároků, mezi které je třeba se vtěsnat.

Pečlivé přemýšlení o celku koncertu považuji za něco, co poté nese své ovoce v tom, že koncert publikum osloví do větší hloubky, že poslech skladeb v kontextu koncertu přinese posluchači určitou přidanou hodnotu – když už si vyhradil celý čas a vážil v nehostinném počasí ke sv. Kateřině cestu! – oproti tomu, když si bude jednotlivé skladby pouštět ad hoc kupříkladu ze Spotify.

Jak jsme výše uvedenou dramaturgickou ambici naplňovali v praxi, se pokusím přiblížit v následujících odstavcích. Doufám, že tento úhel pohledu bude pro čtenáře povšečně zajímavý a pro případné vedoucí ansámblů a ředitele kůrů snad v něčem inspirativní.

Volání válečné... a bohatství míru

Koncert v sychravém listopadu, takřka na sklonku liturgického roku, byl věnován obětím třicetileté války, zásadní události formující veškerý život v českých zemích doby barokní. Válka je snad největší tragédie, jakou společenství lidí může prožít, nicméně zároveň zůstávat u tragiky války by nebylo poctivé vůči lidem míru, vůči mírotvorcům, a její závažnost lze jen obtížně uchopit bez docenění toho, co se

válkou ztrácí, co se ztrácí se zmařenými životy, a jakou úlevu tak znamená mír. Myslím, že v kontextu válek v Sýrii, Jemenu, Libyi, na Ukrajině, ale i mnoha jiných násilných konfliktů či persekuci Ujgurů v Číně (a kupříkladu i méně exponované, ale přesto probíhající persekuce křesťanství tamtéž a ze stejných totalitních principů) nestačí poukazovat na katastrofu války jako takové, ale i na to, co všechno válka ničí, a co naopak může kvést v našem vlastním fyzickém bezpečí v rámci NATO, a co proti třicetileté válce přináší současných pětasedmdesát let evropského míru a svornosti (což nemůže nesouviset s existencí Evropské Unie). To samozřejmě nelze obsáhnout takto konkrétně v koncertním programu, nicméně příslušné úvahy mě vedly k tomu, že jsem program věnovaný obětem třicetileté války neomezil pouze na zkušenost války, ale koncipoval jsem jej jako dvoudílný: zkušenost člověka v tragice války, a v úlevě či radosti míru. Oba aspekty jsou nutně duchovní: Stav války i míru zásadně vstupuje do duší lidí, kteří se obojího účastní, a oba stavy zároveň podněcují různé způsoby volání Boha, a zásadní je Boží zásah do lidských duší, který umožňuje skutečné smíření, stojící jako brána z války do míru.

Z těchto východisek, spolu s dobovým zakončením v 17. století a složením ansámblu, bylo potom možné vytvořit (doufám) smysluplnou dramaturgii, která pro publikum představuje plynulou cestu a umožňuje prožít kontrast emocí – lépe řečeno Affektů – války a míru jako jeden příběh. Zároveň ačkoliv pro sbory či větší obsazení existují rozsáhlejší skladby a cykly věnované právě válečnému dění a Vestfálskému míru, pro naše komorní obsazení takový cyklus neznáme, a tedy bylo třeba pracovat s množstvím menších skladeb. (Navíc jsem se chtěl vyhnout vyloženě historizující tendenci: válka a mír nejsou cosi v minulosti, ačkoliv naše generace měly to štěstí, že se nám snad díky aspoň nějak základně poctivé práci politiků, diplomatů a ozbrojených sil válka zatím vyhýbala. Uspořádal jsem tedy program jako dvě velké skupiny, volání z války a volání v míru, s přechodovou částí uprostřed.

Alternativním postupem by mohlo být charakteru skladeb střídání, nicméně myslím, že příslušná hudba má přidanou hodnotu právě jako součást intuitivně srozumitelného příběhu, vývoje. Střídání Affektů z jednoho do druhého extrému by alespoň pro mě samotného v roli posluchače bylo spíše vyčerpávajícím cestováním tam a zpět. Lépe prožít jedno a potom druhé, než přeshlapovat mezi dvěma světy. Vždyť by nezbylo co objevovat, kam se dál vydat! Hlavní části programu navíc nebyly jednotvárné. V rámci válečné tragiky totiž leží mnoho různých stupňů aktivity, svobodu a radost míru lze též prožívat v různých kapitolách lidské zkušenosti.

Výběr repertoáru

Jak bylo řečeno, pro naše obsazení jsme nenašli tematicky vhodné cykly. Jádrem programu byl tedy výběr skladeb pro dva vysoké hlasy, kde druhý soprán (přesněji: cantus) byl proveden na cink (č. 3, 4, 6, 7, 10, 12), nebo byl psán přímo jako instrumentální hlas (č. 15, 17). Kombinace cinku a sopránu se v tomto rozložení osvědčila již na albu *Breathtaking* Hany Blažíkové a Bruce Dickeyho – našemu ansámblu se osvědčuje průběžně, od prvního pokusu s Nocí kostelů ve Mšeně přes vystoupení na benefičním cyklu *Večery u Kapucínů* a koncertu k oslavě 100 let existence Filosofické fakulty Masarykovy univerzity. Ne nadarmo se o cinku již v dobových zdrojích píše, že je „nástrojem snad nejvhodnějším pro imitaci lidského hlasu“ (což se dlužno říci nepíše pouze o cinku), navíc cink samotný vlastně můžeme asi považovat minimálně ve středoevropském kontextu za jednu z nečekaných obětí třicetileté války – zatímco v době renesanční a první polovině 17. století byl cink jedním z nejoblíbenějších virtuozních nástrojů, ve druhé polovině 17. století v podstatě mizí ze scény. Nemůžu v tomto směru pronášet odborné závěry, nicméně devastace způsobená třicetiletou válkou nutně musela hrát v úpadku cinku svou roli.

V úzké historické návaznosti jsme také zařadili příhodné skladby jednoho méně známého skladatele saského a jednoho utrakvistického emigranta, válkou významně zasažených osobností. Jednalo se o skladby v Praze pravděpodobně nehrané, minimálně posledních sto až tři sta let – dva duchovní koncerty Andrease Hammerschmidta, rodáka z Mostu, který jakožto protestant po bitvě na Bílé Hoře musel emigrovat a stal se úspěšným hudebníkem a populárním skladatelem v Žitavě, a jeden duchovní koncert od Johanna Hildebranda, varhaníka z hornosaského Eilenburgu, jednoho z nejvíce zničených a vydrancovaných měst, a to skladby ze sbírky přímo reflektující válečnou vřavu: *Kriegs-Angst-Seuffzer*.

Protože jak hlas pěvecký, tak nátlak cinkemistický potřebují v průběhu koncertu nezbytně odpočinek, zařadili jsme také skladby, kde je sólistou pouze jeden. Skladby pro zpěv a continuo nadále sloužily dramaturgickému záměru svým textem, skladby pouze instrumentální pouze svým převládajícím charakterem, Affektem, a představovaly tak určitý odpočinek i pro publikum. Zároveň byly zvoleny tak, aby v nich byl sólový part i pro basovou violu da gamba.

Součástí koncertu byly také tři varhanní improvizace. (Improvizovat na koncertě je sice možná určitá drzost, nicméně v „bezpečné laboratoři“ holešovské Letní školy barokní hudby se mi tato drzost osvědčila.) V úvodu koncertu varhanní

toccata představuje prostor pro publikum k určitému „vposlouchání se“; ve středu koncertu umožňuje udělat předěl, a v závěru před posledním společným číslem má dvě funkce: jednak poskytuje po téměř desetiminutové Buxtehudeho kantátě, která je průběžně velice náročná jak pro hlas, tak pro cink, prostor pro odpočinek před závěrečnou slavnostní Capricornovou „vypalovačkou“, jednak jsou závěrečné takty Buxtehudeho díla zajímavě psané pouze pro continuo, a sólové varhany tak plynule navazují na nastolený zvukový svět.

Válka:

1. Improvisatio – varhany
2. Johann Hildebrand: Ach Herr (č. 3 ze sbírky *Kriegs-Angst-Seuffzer*) – cantus, continuo
3. Heinrich Schütz: Erhöre mich wenn ich rufe (č. 8 ze sbírky *Kleine Geistliche Konzerte I, SWV 289*) – cantus, cink, continuo
4. Andreas Hammerschmidt: Herr Jesu Christe, wenn ich nur dich hab (ze sbírky *Musikalische Andachten 1*) – cantus, cink, continuo
5. Nicolas Kempis: Sonata a 2 – cink, sólová gamba, continuo
6. Heinrich Schütz: O lieber Herre Gott, wecke uns auf (č. 6 ze sbírky *Kleine Geistliche Konzerte I, SWV 287*) – cantus, cink, continuo
7. Andreas Hammerschmidt: Erwecke dich Herr (ze sbírky *Musikalische Andachten 1*) – cantus, cink, continuo

V první části jsme řadili skladby po úvodní improvizaci směrem k explicitnější naléhavosti, rozrušenosti. Ačkoliv příliš nepodezříváme obecné publikum z důkladné znalosti děl Heinricha Schütze, na Svato-václavské slavnosti přeci jen chodí i posluhač se starou hudbou obeznámenější, a tak jsme bok po boku postavili duchovní koncerty Schützovy a duchovní koncerty Andrease Hammerschmidta, skladatele o generaci pozdějšího (a se Schützovou tvorbou obeznámeného), ve dvojicích, aby byly rozdíly v jejich tvorbě co nejjasněji slyšitelné. Nejvýraznější posun byl slyšet nejspíše v práci s formou: zatímco Schütz se v textu nevrací k jedné již zpracovanému veršům, Hammerschmidt ve skladbě *Erwecke dich Herr* používá úvodní kontrastující gesta pod textem „Erwecke dich Herr“ a „Warum schläfst du?“ jako refrén. Hammerschmidtovy skladby jsou naopak o něco prostší harmonicky – Schütz používá nony, kadence na dominantě začínající s jedním hlasem na velké tercii a druhým na sextě, a obecně více disonancí.

Za úvodní improvizovanou toccatou, která sloužila v podstatě pouze ke zklidnění

a „vposlouchání“ publika, jsme zařadili lamentaci Johanna Hildebranda ze sbírky *Kriegs-Angst-Seuffzer*. Tato sbírka od jinak prakticky zapomenutého skladatele je jedním z nejvýraznějších hudebních projevů přímo mluvících o neutuchajících hrůzách Třicetileté války. Jediné jsou texty, které nepochází z žádných liturgických či paraliturgických zdrojů, nýbrž jsou napsané přímo pro příslušné skladby a obrací se na Boha jako zcela osobní modlitba lidí zasažených válkou. V jedné části (pro mužský alt, kterou jsme neprováděli): „Wir haben nicht gewusst, nicht gewusst... das Krieg so eine Plage ist...“ – nevěděli jsme, nevěděli, co je válka za morovou ránu... Slova, která by neměla být zapomenuta. Zpěv číslo tři pro soprán, jež jsme provedli:

Ach! Ach Herr,

du Erbarmender der Menschen;

Was vor elende, böse, böse Zeiten hast du uns erleben lassen!

So böse, so greuliche Zeiten, als noch nie gewesen, so lange die Welt gestanden!

Es seynd ja die letzten Zeiten und der Welt Feyerabend.

Nun Herr...

du bist ja ein Allmächtiger, Gnädiger und Barmherziger Gott,

wende dich, wende dich doch wieder zu uns

Die wir so sehnlich seuffzen und schreyen:

erhöre, erhöre unser demütiges, unser ängstliches Winseln und Wehklagen

und hilf uns, und hilf uns...

Vzhledem k tomu, že tento text je jako jediný přímo vázán na Třicetiletou válku, rozhodl jsem se ho zařadit tak, aby to bylo první slovo, které v koncertu zazní. Zároveň tím, že skladba má pouze jeden sólový hlas, se jednotlivé barvy ansámblu (a jeho členové) představují publiku postupně: Cink se připojuje až ve třetí skladbě, každá ze tří úvodních částí tak přináší nějaké instrumentální překvapení, nový zvuk. Po Hildebrandově prosbě tedy přichází první dvojice duchovních koncertů od Heinricha Schütze a Andrease Hammerschmidta, z hlediska Affektu klidnější než oba duchovní koncerty zbývající. Sonáta Nicolase Kempise představovala určitý odpočinek pro hlas i odpočinek publika od hlasu a dala šanci vyniknout virtuózně jak cinku, tak violy da gamba, a válečnou část pak uzavřela rozrušenější dvojice duchovních koncertů, volajících již aktivněji po Božím probuzení a zásahu: Schützovo nadějně « O lieber Herre Gott, wecke uns auf, dass wir bereit sind, wenn dein Son kömmt, » tedy: „Ó milý Pane Bože, probud nás, abychom byli připraveni, až přijde Tvůj Syn...“ a Hammerschmidtovo přímější a naléhavější: „Erwecke dich, Herr! Warum schläfest du? Wachet auf!“ – „Probuď se, Pane! Proč spíš? Vzbud se!“

Přelom:

8. Henry Purcell: *Lord, what is man* – cantus, continuo

9. Improvisatio – varhany

V klíčové pozici přelomu jsme použili třídílnou sólovou kantátu Henryho Purcella jménem *Lord, what is man*. První část skladby je dlouhý recitativ, druhá je třídobá árie a třetí je čtyřdobá árie aleluja. Celá skladba vyjadřuje pokoru před Kristovým příchodem a údiv nad spasením člověka, druhá část pak také touhu po Kristovu příchodu právě sem. Text skladby snad tedy dává tušit, proč byla v této funkci velice vhodná:

Lord, what is man, lost man, that thou shalst be so mindful of him

that the Son of God forsook his glory, his abode

to become a poor, tormented man?

The deity was shrunk into a span

And that for me, for me – oh, wondrous love! for me.

Reveal, reveal, ye glorious spirits,

when ye knew the way the son of God took to renew lost man,

your vacant places to supply,

Blest spirits tell, tell, which, which did excel, which was more prevalent:

your joy, or your astonishment

that man should be assumed into the deity that for a worm

a God

should die?

Oh, oh for a quill drawn from your wing

to write the praises of thy eternal love,

Oh, oh for a voice like yours to sing

that anthem here

which once you sung above:

Alleluia!

Navíc se ze všech cizích jazyků v programu dá u angličtiny očekávat největší podíl rozumějíciho publika. Celá skladba má jistou dychtivost... nicméně o tom lze obtížně mluvit bez poslechu. Na závěrečné Aleluja pak navázala varhanní improvizace, která jeho hlavní motiv přesadila do durové modality a tím definitivně a znatelně překlátila koncert do druhé poloviny, která byla věnovaná míru.

Mír

10. Lodovico Viadana: *Duo Seraphim* (ze sbírky *Concerti Ecclesiastici*) – cantus, cink, continuo

11. Claudio Monteverdi: *Nigra sum* (ze sbírky *Vesperae della Beate Virgine*)

– cantus, continuo

12. Heinrich Schütz: *Ihr heiligen Lob singet dem Herren* (sbírka *Kleine Geistliche Konzerte I*, SWV 288) – cantus, cink, continuo

13. Bartolomeo Selma: *Sonata a 2 per soprano e basso* – cink, sólová gamba, continuo

14. Girolamo Frescobaldi: *Ipsi sum desponsata* (sbírka *Sacrarum Modulationem Liber Secundum*) – cantus, varhany

15. Dietrich Buxtehude: *Singet dem Herren ein neues Lied* (BuxWV98) – cantus, cink, continuo

16. Improvisatio – varhany

17. Samuel Capricornus: *Adesto multitudo coelestis* (ze sbírky *Continuatio Theatrum Musicum*) – cantus, cink, continuo

Skladby hovořící o životě v míru, tedy životě bez neustálé hrozby násilné smrti a z toho plynoucí svobody, byly řazeny méně přísně. Jako první logicky patřilo volání dvou serafínů, ohnivých andělů – „Sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth; Plena est omnis terra gloria eius » – z povolání proroka Izaiáše. „Plná je země jeho slávy, vyslyšel volání a přivedl mír!“

Dále se musela dostat ke slovu také logika provozovací, neboť koncert se přehoupł do druhé poloviny a bylo třeba dbát na postupující fyzickou únavu. Radostná Buxtehudeho kantáta na text *Singet dem Herrn ein neues Lied*, tedy *Zpívejte Hospodinu píseň novou*, stála mnoho sil především cink, a bylo tedy třeba ji z obou stran obklopit skladbami bez cinku. Zároveň Buxtehude patří k autorům zase pozdější generace, a pokojnou radost, která v kantátě převládá, jsme považovali za vhodnější k zařazení ke konci programu. Jak již bylo řečeno,

její závěr vybízel k plynulému navázání varhanní improvizací. Od toho se odvíjelo zařazení Frescobaldiho méně známé skladby *Ipsi sum desponsata*, tedy *Jemu jsem zaslíbena*, bezprostředně před Buxtehudeho kantátu (druhá skladba bez cinku, Monteverdiho *Nigra sum*, je pro hlas náročnější, jak technicky, tak především interpretačně, a tak nebylo vhodné ji řadit těsně vedle rozsáhlejšího Buxtehudeho díla), a naopak skladby beze zpěvu (Sonaty pro vysoký a basový nástroj od Bartolomea Selmy) o číslo dříve.

Vzhledem k tomu, že Capricornova skladba *Adesto multitudo coelestis* je skladba energická a jásavá a navíc má již adventní či téměř Vánoční text, který už naznačuje z listopadu cestu dále, je to vhodná volba na závěr, a tím už zbývalo pouze zařadit Monteverdiho známé *Nigra sum*, ze sbírky Mariánských nešpor (obvykle interpretované tenorem, nicméně nic nebrání provedení sopránem s transpozicí o oktávu výš – text pronášá postava ženská, mužská postava mluví pouze v uvození ženou) a Schützův šestý Malý duchovní koncert. Zde jsme volili kontrast. Po úvodním serafinském volání magickou intimitu nádherného Monteverdiho díla, a pak zase s cinkem Schützovo díkyvzdání. Tím tedy bylo výše vypsané pořadí skladeb dáno.

Provedení

Skutečným arbitrem výsledků mého dramaturgického pokusu zůstává publikum, jehož hlas však bohužel na stránky *Psalteria* nedosahuje. Rád bych nicméně alespoň uvedl vlastní postřehy z provedení.

Důležitou součástí koncertu bylo úvodní slovo, které dramaturgický záměr představilo. Z určitého úhlu pohledu se snad může jednat o „podvod“, nicméně vůči jakým přesně pravidlům? Proč by se publiku tohoto úvodu nemělo dostat? Navíc z naší dosavadní zkušenosti (pravda, ne až tak rozsáhlé) opatrně vyvozujeme, že průvodní slovo dává publiku více šancí najít si k potenciálně nezvyklé hudbě vztah a tak překonat potenciální bariéry z neznámého zvukového světa – hudba 17. století přeci jen není příliš často k slyšení, možná ponejvíce právě v rámci Svatováclavských slavností. Navíc: úvodní slovo, které používá muzikologické informace pouze jako východiska a soustředí se aspekty duchovního a vnitřního prožívání, jemuž měla být hudba nápomocná, má šanci otevřít určitý způsob vnímání, uklidnit mysl posluchačů a upoutat je směrem pro vnímání hudby, věřím, plodným. Bohužel jsem na konci úvodního slova opomněl formulí, že „se nyní odeberu na kůr, a věřím, že ticho, které nastane, bude úrodnou půdou pro to, aby hudba mluvila do vašich srdcí“ – a příslušný mezičas na přechod na kůr tak vyplnilo vyprávění pana faráře o dějinách kostela. Nicméně, mea culpa – když není

ticho tematizováno, nelze se panu faráři divit! Toto byla důležitá lekce.

K provedení samotnému vlastně nemám mnoho co říci. Většina prakticky motivovaných rozhodnutí se osvědčila, a prováděcím požadavkům se tak podařilo ve velké míře vyhovět. Problematické bylo pouze vyšší ladění jinak perfektně fungujících a barevně inspirativních varhan (446,5 Hz), které nutilo cinkenistu hrát neustále s vyšším napětím v nátlaku. Vzhledem k tomu, že o den předtím jsme vystupovali na podobně vysoko laděné varhany v brněnské Loretě, bylo to skutečně náročné. Miroslav Kůzl se však se situací vyrovnal s profesionální ctí nedotčenou: intonace nebyla nejmenší problém. Pro Veroniku Vojířovou vyšší intonace nepředstavovala potíže žádné, neboť má hlas přirozeně položený vysoko.

Jelikož mým hlavním oborem činnosti je cembalo a nemám pro účely zkoušení přístup k varhanám, i přes občasnou varhannickou činnost mj. v pražské akademické farnosti je pro mě výzvou continuo s pedálem. Bylo třeba moudře volit skladby či části skladeb, kde přidání šestnáctistopého rejstříku (který u sv. Kateřiny v manuálech není) hudbu podpoří. V hybnějších skladbách toto v úvahu nepřipadá, nicméně většina programu vlastně technicky obtížnou basovou linku neměla, a tak jsem si troufl pedál používat. Alespoň ze subjektivního dojmu pedál velmi dobře působil jednak jako prvek formotvorný, obzvlášť v Hammerschmidtově duchovním koncertu *Erwecke dich Herr*, kde pomohl zvýraznit „refrérový“ verš, a ve Viadanových Duo seraphim, kteří mají schéma ABCBB' a jasněji tak označil návrat dílu B (s textem *Plena est omnis terra gloria eius*, nebe i země jsou plné jeho slávy). Ve Viadanově skladbě by šlo pedál použít i na začátku dílu C, kde se přidává třetí anděl (a varhaník má zpívat), nicméně vzhledem k tomu, že druhý hlas byl nahrazen cinkem, efekt třetího hlasu jako třetího anděla v imitaci by pravděpodobně nevzněl; navíc pedál neměl příslušný rozsah v horní poloze. V závěrečné Capricornově skladbě se schématem ABA'B' pedál přidal pevnější základ pod metricky sudé části A, na rozdíl od hybné triply B a B' a pomohl vyznačit především přechod B-A' (a pak závěrečnou kadenci). Druhou rolí, ve které se pedál osvědčil, byla role afektotvorná: především v Schützových skladbách dobře (opět hovořím pouze subjektivně) vyzněl jako podpora klidněji zhudebněných veršů, obzvlášť v kontrastech v rámci jednoho verše (Den Abend lang währet das Weihen / Aber die Morgen die Freude, z duchovního koncertu SWV 288: pedál pod smutným Den Abend lang..., a poté přesun realizace continua do vyšší polohy a opatrného přidání diminucí na druhou část verše, Aber die Morgen...). Třetí vhodné a spolehlivé proveditelné použití pedálu bylo v recitativě: jednak první části Purcellovy kantá-

ty, kde vlastně pomohl naznačit i přelom, jednak v jedné části kantáty Buxtehudeho. (Odvážil jsem se pedál použít i v některých částech improvizací, nicméně tam nemůžu přiznat žádnou systematickou práci.)

Shrnutí

S ansámblem Vox Clamans (také pod názvem Camerata Brunensis) ve složení soprán (Veronika Vojířová), cink (Miroslav Kůzl), viola da gamba (Jakub Michl) a varhany (autor tohoto článku, Jan Hajič) jsme se pro Svatováclavské slavnosti pokusili naplnit zadání pořadatele pro koncert věnovaný obětem třicetileté války koncertem koncipovaným jako jedno celistvé dílo vystavěné z jednotlivých jinak málo souvisejících skladeb.

V rámci koncertu jsme uvedli zřejmě českou premiéru jedné skladby ze sbírky *Kriegs-Angst-Seuffzer* (1645) eilenburského varhanníka Johanna Hildebranda, a možná také novodobé české premiéry dvou duchovních koncertů Andree Hammerschmidta ze sbírky *Musikalische Andachten*. U těch si nicméně skutečně nejsem jistý, Andreas Hammerschmidt byl ve své době na rozdíl od Hildebranda velice populární a díky jeho jasné vazbě na české země je tak mnohem pravděpodobnější, že již byly *Musikalische Andachten* v rámci znovuoobjevování barokní hudby v českém prostředí uvedeny.

„Příběh“ koncertu byl rozložen do dvou hlavních dílů. V první části zazněly skladby vyjadřující duchovní zkušenost člověka v době války, ve druhé části zase možnosti v době míru. Jak obsazení, tak zadání si přirozeně vynutilo zařazení repertoáru 17. století, primárně pro dva vysoké hlasy, z nichž jeden byl nahrazen cinkem, a continuo. Odpočinek pro sólisty střídavě představovaly skladby pouze pro jednoho z nich a varhanní improvizace. Ve středu koncertu byla jako předěl a jako úhelný kámen duchovního oblouku celého koncertu skladba Henryho Purcella „Lord, what is man“, která přímo pojednává Boží zásah do ubohosti člověka, s nezměrným údivem, a následná varhanní improvizace, která signalizovala příchod druhé části koncertu překlopením do durové modality. Část věnovaná míru pak přinesla jeho různé polohy: radost, prostor pro naplnění lásky, pokoj.

Nemůžu z pozice interpreta samozřejmě říci, jak se zdařilo dramaturgický záměr publiku předat, a jak tedy celý experiment dopadl. Snad je však tento vhled do naší dramaturgické kuchyně alespoň zajímavým poodhrnutím opony, podnětem k zamyšlení pro ty, kdo si přejí reflektovat formu koncertu, a případně inspirací pro kolegy z řad aktivních hudebníků.

Jan Hajič